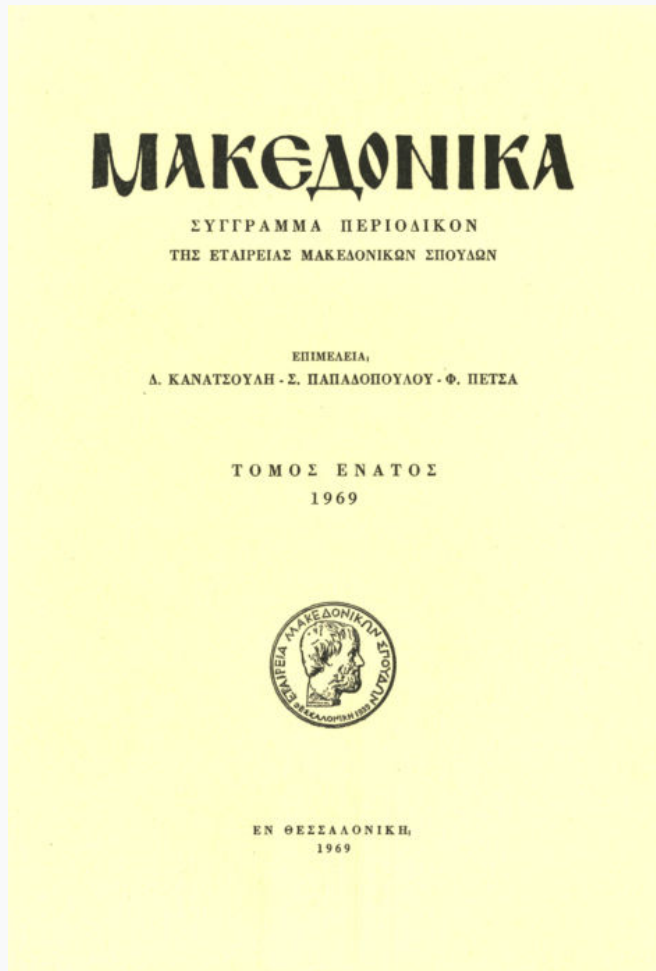

Μακεδονικά

Τόμ. 9 (1969)

Ιωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ο αγώνας του 1821 στη Μακεδονία

Ζ. Ν. Τσιρπανλής

doi: [10.12681/makedonika.1055](https://doi.org/10.12681/makedonika.1055)

Copyright © 2015, Ζ. Ν. Τσιρπανλής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τσιρπανλής Ζ. Ν. (1969). Ιωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ο αγώνας του 1821 στη Μακεδονία. *Μακεδονικά*, 9, 353–355. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1055>

Glaukon, sowie der spartanische Koenig Areus in vorderster Front gegen Antigonos Gonatas. Die Unterstützung durch Ptolemaios II., den man offenbar als weniger bedrohlich für die Autonomie gehalten hat, zeigt, wenn dies noch nötig waere, daß hier kein Aufstand gegen die herrschenden «Ausbeuter» vorliegt. Und am Ausgang des 3. Jh., als der soziale Mißstand in Griechenland besonders krass war, hat sich gerade Philipp V. von Makedonien zeitweilig als Vorkämpfer der unterdrückten Schichten gegeben. Auch die Auseinandersetzung des Achaeischen Bundes mit den Makedonen wird durch die wirtschaftlich starken Kreise getragen. Es ist zuzugeben, daß die späetere Annäherung zwischen diesen beiden Gegnern mitbewirkt worden ist durch die Ansteckungsgefahr der spartanischen Reformbewegung. Hier werden also gemeinsame Klasseninteressen, aber mindestens ebenso offensichtlich die Furcht vor der militaerischen Expansion Spartas greifbar. Aber ganz abgesehen davon wurde in Sparta die Bewegung nicht durch die Masse der Werktaetigen hervorgerufen. Vielmehr ging dieser Impuls von der Monarchie aus, worauf neuerdings wieder C. Mossé nachdrücklich hingewiesen hat¹. Wenn Šofman in dieser Zeit durchweg mit einem so nachhaltigen Einfluß der Masse auf die Außenpolitik rechnet, so setzt er sich dem Vorwurf der Modernisierung aus, mit dem er immer so schnell gegen die bürgerliche Geschichtsschreibung zur Hand ist. Dies ist auch einer der Gründe, warum das Werk Šofmans auf weiten Strecken nicht ganz befriedigt. Die wirklich geschichtstragenden Kraefte treten zu sehr in den Hintergrund, die Lage ist vielfältiger, komplizierter, als sie Šofman schildert.

Auch sonst ist das Werk nicht frei von solchen voreiligen Urteilen und von manchmal schwerwiegenden Versehen. Besonders störend wirkt etwa (I. S. 164ff.) der Uebersetzungsfehler beim Vertrag zwischen Amyntas III. und den Chalkidiern (H. Bengtson, Staatsvertraege II, Nr. 231) und die aus der irrigen Lokalisierung der Bottiaier gezogenen Schlüsse auf die innere Lage Makedoniens (Verwechslung von Bottiaia mit Bottike).

Diese kurzen Ausführungen können nur einen ersten Begriff vom Inhalt und der Eigenart des Werkes geben, das trotz seiner Maengel eine beachtenswerte Leistung ist. Es bleibt allerdings für die marxistischen Historiker eine Aufgabe, diese Auffassungen in einer Reihe von Punkten mit konkreten Angaben zu belegen oder gegebenenfalls zu korrigieren. Jedenfalls ist Šofmans Werk ein Versuch der sowjetischen Historiographie, die Entwicklung eines Staates im Verlauf des gesamten Altertums monographisch darzustellen. Es waere also auch für die westliche Geschichtsschreibung eine lohnende Arbeit, die ganze Thesenkette Punkt um Punkt zu überprüfen und festzustellen, welchen Beitrag der Marxismus zum Verstaendnis der makedonischen Geschichte liefern kann.

HEINZ HEINEN

Γ α ν ν ο υ Κ. Β α σ δ ρ α β έ λ λ η, 'Ο άγώνας του 1821 στη Μακεδονία (Εταιρεία Μακεδονικων Σπουδων. Μακεδονική Λαϊκή Βιβλιοθήκη, αριθ. 21), Θεσσαλονίκη 1969, 80ν μικρό, σελ. 148, πίν. 20.

Με τó βιβλίο αυτό εγκαινιάζεται μιá νέα σειρά εκλαϊκευτικων εκδόσεων από την 'Εταιρεία Μακεδονικων Σπουδων, τó δραστηριο αυτό πνευματικό ίδρυμα της Μακεδονίας, που τελευταία, χωρίς υπερβολή, αποκαλείται συχνά τόσο στο έσωτερικό, όσο και στο έξωτερικό 'Ακαδημία της Βορείου 'Ελλάδος. 'Η νέα αυτή εκδοτική προσπάθεια θυμίζει αντίστοιχες ευρωπαϊκές, όπως τη γνωστή γαλλική σειρά Que sais-je? ή τις διάφορες ιταλικές Edizioni Economiche, και άναμφισβήτητα θά συμβάλει στην πληρέστερη κατανόηση της

1. Les utopies égalitaires à l' époque hellénistique, Revue historique 241 (1969), S. 299f.

μακεδονικής Ιστορίας σε ευρύτερη λαϊκή κλίμακα. Ειδικότερα τὰ νέα βιβλία, σε σχήμα μικρό και εύρηστο, έχουν σκοπό νά παρουσιάσουν στο μεγάλο αναγνωστικό κοινό τὰ Ιστορικά στοιχεία πού ειδικοί έρευνητές μελέτησαν από καιρό σχετικά με τις έπαναστατικές ενέργειες τών Μακεδόνων επί τουρκοκρατίας (1430-1912).

Τό βιβλίο λοιπόν του συγγρ., γνωστού και δόκιμου μελετητή τής μακεδονικής Ιστορίας, είναι γραμμένο σε εκλαϊκευτική μορφή, χωρίς σημειώσεις και κουραστικές αναδιφήσεις, οέ γλώσσα δημοτική, με την όποία τόση ζωντάνια και γλαφυρότητα κερδίζει ή Ιστορική άφήγηση. Στηρίζεται έξ ολοκλήρου στην τεκμηριωμένη διαπραγμάτευση του ίδιου θέματος πού ό συγγρ. παρουσίασε στα 1967 σε τρίτη, συμπληρωμένη, έκδοση με τίτλο *Οί Μακεδόνες κατά τήν Έπανάσταση του 1821* (βλ. έκτενη βιβλιοκρισία στα «Μακεδονικά» 7(1967), σ. 387-393). Έτσι χωρίς ενδοιασμούς και με σταθερό τό αίσθημα τής επισημονικής άσφάλειας χαιρείται ό άναγνώστης, σε όποιαδήποτε βαθμίδα Ιστορικής γνώσης κι άν βρίσκεται, τήν άπλη και εύχάριστη σύνθεση.

Τά κεφάλαια στα όποια χωρίζεται ή νέα αυτή έργασία είναι έξι και καλύπτουν χρονικά τὰ πολεμικά γεγονότα όχι μόνο του 1821. Έξετάζονται, πολύ σωστά, καταστάσεις και συνθήκες πού προηγήθηκαν και συνέπειες πού άκολούθησαν τό Ιστορικό γεγονός. Διαφορετικά θά ήταν άκατανόητη ή επανάσταση τής Μακεδονίας. Γι' αυτό και τὰ τρία πρώτα κεφάλαια (σ. 7-45) αναφέρονται στους κλέφτες, άρματολούς, πειρατές και γενικά στους πολεμικούς άνδρες¹ πού με τόν ήρωισμό τους κρατούν ελεύθερα τὰ μακεδονικά Βουνα και τις θάλασσες, και διατηρούν άσβηστη τήν έλπίδα για τήν εθνική άνάσταση από τόν 17ον κυρίως αιώνα ως τό 1821- μνημονεύονται επίσης οί άξιοι Μακεδόνες συνεργάτες του έθνομάρτυρα Ρήγα Βελεστινλή και οί πολυάριθμοι φιλικοί τής Μακεδονίας. 'Η επανάσταση στη Χαλκιδική με πρωταγωνιστή τόν Έμμανουήλ Παπά, τὰ φοβερά τρομοκρατικά μέτρα τών Τούρκων στη Θεσσαλονίκη εις βάρος έπιλέκτων Έλλήνων πολιτών, ή έπική κατοικησία και καταστροφή τής Νάουσας, ό κλεφτοπόλεμος στα Πιέρια και τόν Όλυμπο, κελύχουν τό σημαντικότερο τμήμα του βιβλίου (σ. 46-93) και άναπαριστούν, με τις πλούσιες πληροφορίες πού διαθέτει ό συγγρ., τήν αυτοθυσία, τήν άγωνία και τόν σπαραγμό του βόρειου προμαχώνα τής χώρας μας. Άκολουθεί τό τελευταίο κεφάλαιο, χαρακτηριστικό για τήν άνιδιοτελή προσφορά τών Μακεδόνων στους άγώνες κατά τών Τούρκων στη Ρούμελη, Πελοπόννησο και τὰ νησιά. Τό Έπίμετρο πού κλείει τή μελέτη θά μπορούσε νά θεωρηθί και σάν έβδομο κεφάλαιο με τίτλο: 'Η τύχη τής Μακεδονίας μετά τή λήξη τής Έλληνικής Έπανάστασης. Προστίθεται άκόμη, γι' αυτόν πού θά επιθυμούσε νά έμβαθύνι περισσότερο στα γεγονότα, άρκετά κατατοπιστική βιβλιογραφία, ενώ τό αναλυτικό ερευτήριο συμβάλει στην πιο άνετη χρήση του βιβλίου. Γενικά ή έργασία αυτή πιστεύω ότι θά πετύχει τόν στόχο της, γιατί κατορθώνει νά μεταδώσει τὰ γεγονότα με παλμό εθνικό, νά άνυψώσει τήν

1. Γι' αυτούς μάλιστα παρτίθενται και σχετικά δημοτικά τραγούδια (σ. 21-24), όπου συναντούμε μερικές λέξεις για τις όποιες καλό θά ήταν νά σημειωνόταν ή έρμηνεία τους. Τέτοιες είναι π.χ. οί λέξεις τσιλίκι (σ. 22) ή τσελίκι (σ. 23), μιζέρισαν (σ. 22), ντιβιτάρης (σ. 22), μεντάτο και καιρέτι (σ. 24). Οί λέξεις αυτές είναι βέβαια τουρκικές και ό άπλος άναγνώστης θά δυσκολευόταν νά τις άντιληφθί. Σημαίνουν αντίστοιχα: άτοάλι, βαρέθηκαν, γραφιάς ή γραμματικός (divitar), βοήθεια (medet), κουράγιο (gayret). "Άς μου επιτραπή επίσης έδώ νά προχωρήσω σε μιá διόρθωση στο τραγούδι του Λάζου πού ό συγγρ. παραθέτει σύμφωνα με τις γνωστές εκδόσεις. Πρόκειται για τή λέξη έξαρχος πού γενικά θεωρείται ως άξίωμα του Λάζου. Μάλλον θά ήταν τό μικρό όνομα ή και τό έπώνυμο του άρματολού, και θά έπρεπε νά γραφή με κεφαλαίο. Τά άποδεικτικά στοιχεία θά τὰ προσκομίσω σε μικρή μελέτη.

έθνικη αξιοπρέπεια όχι με λόγια κενά, να καυτηριάσει ακόμη τὰ ἐλαττώματα τῆς φυλῆς, κι ὅλα αὐτὰ με τὴν ἡρεμὴ καὶ ἀντικειμενικὴ ἐξέταση τῶν πηγῶν, στὴ μελέτῃ τὸν ὁποῖον ὁ συγγρ. ἔχει ἀφιερώσει ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια τὶς πνευματικῶν του δυνάμεις.

Ζ. Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΗΣ

Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ο υ Ι. Χιόνη, 'Ιστορία τῆς Καβάλας, Καβάλα 1968, 8ον, σελ. 120.

Παρουσιάζομεν ἐνταῦθα τὸ ὑπὸ τὸν ὡς ἄνω τίτλον βιβλίον τοῦ φιλολόγου Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη.

Τοῦ ὅλου ἔργου προηγεῖται ὁ πρόλογος (σ. 7) καὶ ἡ εἰσαγωγή (σ. 9-10). Εἰς τὴν εἰσαγωγήν τοῦ βιβλίου τοῦ ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὰς πηγάς, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν πόλιν τῆς Καβάλας.

Μετὰ τὸν πρόλογον καὶ τὴν εἰσαγωγήν ἀκολουθεῖ τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ ὑπὸ παρουσιασίν βιβλίου (σ. 11-26), τὸ ὁποῖον φέρει τὸν τίτλον «'Αρχαία 'Ιστορία». Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὁ Κωνσταντίνος Χιόνης ἐκθέτει τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς πόλεως, ἡ ὁποία τότε ὀνομάζετο Νεάπολις, τὰ δὲ κυριώτερα σημεῖα τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἔχουν ὡς ἀκολούθως:

Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουν σπανίως τὴν Νεάπολιν, μοιλοῦντι αὐτὴ ἦτο σπουδαία πόλις. Αἱ περισσώτεροι τῶν πληροφοριῶν μας διὰ τὴν Νεάπολιν ὀφείλονται εἰς τὰς μαρτυρίας τῶν ἐπιγραφῶν. 'Η πόλις αὕτη ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πηγῶν ὡς «Νεάπολις ἐν Θράκη» ἢ «Νεάπολις παρ' Ἀντισάραν». 'Ολίγον δὲ ἀργότερον ἀπλῶς καὶ ὡς «Νεάπολις».

Τὴν θέσιν τῆς Νεαπόλεως εἰς τὴν σημερινὴν Παναγίαν τῆς Καβάλας τὴν καθώρισεν ὁ καθηγητὴς Γ. Μπακαλάκης. 'Εξ ἐπιγραφικῶν κειμένων τοῦ 410/9 καὶ 356/5 πληροφοροῦμεθα ὅτι εἰς τὴν Νεάπολιν ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς Παρθένου Θεᾶς. Δύο ἐπιγραφαί, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν πλησίον τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας καὶ αἱ ὁποῖαι ἀναφέρουν ἱερὸν τι τῆς Παρθένου, ὠδήγησαν εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ τὸ ἱερὸν. 'Ο συλλογισμὸς τοῦ Γ. Μπακαλάκη ἐπεβεβαιώθη ἀμέσως, διότι διὰ τῆς πρώτης του ἀρχαιολογικῆς ἀνασκαφῆς ἐνετόπισε τὸ ἱερὸν τῆς Παρθένου. Διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀνασκαφῶν τόσον τοῦ Γ. Μπακαλάκη, ὅσον καὶ τοῦ Δ. Λαζαρίδου, αἱ ὁποῖαι ἐπηκολούθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, καθωρθῆναι νὰ προσδιορισθῇ ἐπακριβῶς ἡ τοποθέτησις τοῦ ἱεροῦ.

'Η Νεάπολις ὑπῆρξεν ἀποικία τῆς Θάσου. Τοῦτο δύναται νὰ συμπεράνῃ τις ἐκ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐμεσολάβησαν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Πρώτης 'Αθηναϊκῆς Συμμαχίας μέχρι τῆς διαλύσεώς της.

'Ο χρόνος τῆς ἰδρύσεως τῆς Νεαπόλεως δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἐπακριβῶς. Δὲν πρέπει ὅμως ἡ ἰδρύσις τῆς πόλεως ταύτης νὰ ἀπέχη χρονικῶς πολὺ ἀπὸ τοῦς ἀγῶνας τῶν Θασίων ἐναντίον τῶν ἐντοπίων Θρακῶν. Τὸ *terminus ante quem* τοῦ γεγονότος τούτου εἶναι τὸ ἔτος 500 π.Χ. 'Η Νεάπολις ὑπῆρξε μέλος τῆς Δευτέρας 'Αθηναϊκῆς Συμμαχίας, ἡ ὁποία ἰδρῦθη τὸ 378 π.Χ. 'Εμμεναι δὲ ἡ πόλις αὕτη πιστὴ σύμμαχος τῶν 'Αθηναίων μέχρι τῆς κατακτησεώς της ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας.

Κατὰ τοὺς 'Ελληνιστικοὺς καὶ Ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ λιμὴν τῆς Νεαπόλεως ἀπέτελει τὸ τέμμα μίας ἐμπορικῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἤγωνε τοὺς Φιλίππους μετὴν 'Ανατολὴν διὰ μέσου τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Τρωάδος. Διὰ μέσου τῆς ὁδοῦ ταύτης εἰσέρχονται αἱ διάφοροι δοξασίαι, αἱ ἀνατολικαὶ θρησκευτικαὶ λατρεῖαι καὶ ἐν τέλει ὁ Χριστιανισμὸς. Τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἠκολούθησε καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος κατὰ τὸ ἔτος 54 μ.Χ. 'Ο ἀπόστολος οὗτος τῶν 'Εθνῶν ἀπειβόσθη εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ μετέβη εἰς τοὺς Φιλίππους, ἔνθα ἰδρυσεν τὴν πρώτην Χριστιανικὴν 'Εκκλησίαν εἰς τὴν Εὐρώπην. Κατὰ τὸ 103 μ.Χ. ἐπεσκέφθη τὸν λιμῆνα τῆς Νεαπόλεως καὶ ὁ ἅγιος Ἰγνάντιος.